COSTACHE OLĂREANU – MOMENTS OF ADOLESCENCE

Elena LAZĂR (BURLACU)
"Petru Maior" University of Târgu-Mureș

Abstract: Formed to admiration school for ancients, Olăreanu writer compares childhood up to school with pre-Socratic philosophy period, when people just began the research of surrounding world, trying to find primordial elements, indivisible, which made the Universe. Very good and fully justified this comparison !
The paradox of the situations, the paradox of human behavior, the paradox of the feelings is constantly present in the paper of Costache Olăreanu.

Keywords: school, U.T.M. , society, death, paradox.

Format la şcoala admiraţiei pentru antici, scriitorul Olăreanu compară perioada copilăriei până la şcoală cu perioada filozofiei presocratice când oamenii de abia începeau cercetarea lumii înconjurătoare, încercând să găsească elementele primordiale, indivizibile din care este alcătuit universul. Foarte bună şi pe deplin justificată această comparaţie! Şi aşa cum pentru acei presocratici, apa, focul, aerul şi pământul erau elemente primordiale, pentru copilul ce abia deschidea ochii asupra lumii, „naşul tatei", acest cuvânt care este scris cu caractere diferite semnifică pentru el tot un element primordial ca şi scrânciobul, element avansat prin care copilul ajunge să vadă „*universul unit, (...)de la cer la pământ"*[1].

Şcoala cea primară nu-i aduce copilului nici măcar o încântare momentană căci nu însemna decât pierderea timpului când toti erau *generali* şi desfăşurau bătălii minunate. Cu începerea şcolii, din *generali* şi *bringanzi vestiţi*, deveneau „*leşinaţi copii ascultători"*[2]. Şi dacă mai toţi oamenii se laudă că au fost buni la şcoală, autorul nostru ne spune pe şleau „*am fost un elev foarte prost, încăpăţânat şi rău"*[3]. Credem însă că această recunoaştere, foarte puţin măgulitoare la adresa propriei persoane este şi mai mult percepţia, opinia asupra acelei perioade, emoţional vorbind, transferată sieşi. Copilul Olăreanu a fost desigur ca orice copil din epoca sa şi poate din orice epocă: mult mai mult dornic de joacă, de evadare într-o lume eroică, de plăceri copilăreşti. Şi acum a fi „tocilar" nu e tocmai visul unui copil. Superman, Spiderman şi poate puţin Robin Hood, sunt cei ce ar dori copii să devină. „*Bibliografia nu poate explica opera... Ea trebuie să explice altceva şi anume (...) coerenţa unui destin, structura unei existenţe".*[4] În paginile scriitorului Costache Olăreanu „*nimic psihologic ori moral nu ne reţine"*[5]

Perioada primelor clase de liceu nu a fost prea agreată. Autorul însuşi o caracterizează ca fiind *„perioada marilor filme"*, cei care îi rămân în memorie şi în suflet fiind Gary Cooper şi Marlene Dietrich, nicidecum Nedioglu şi Tafrali.

Viaţa tânărului licean se desfăşoară sub stăpânirea filmului, a iluziei deci. Şi cine poate spune că licean fiind, iluzia-filmele, televiziunea, cărţile, nu îţi stăpâneşte viaţa? Până şi frica oricărui copil de cel rău, viclean, pare să fie în legătură cu filmul. Acest viclean,

[1] Costache Olăreanu. *Frica*. Editura: Paralela 45, Piteşti, 2002, p. 20
[2] *Idem*, p. 20
[3] *Ibidem*, p. 21
[4] Eugen Simion. *Întoarcerea autorului, volumul I : Eseuri despre relaţia creator-operă, ediţia a II-a*. Editura: Minerva. Bucureşti, 1993, p. 173
[5] Nicolae Manolescu. *Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură*. Editura: Paralela 45. Piteşti, 2008, p.1174

BDD-A22067 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:27 UTC)

de care se teme oricine, desigur şi tânărul Olăreanu, este sigur materializat din lumea personajelor de film. Răul, are înfăţişare umană: vârstă, *„pălăriile borsalino fulgarin cu guler ridicat”*[6], aşa cum filmele văzute de adolescentul Olăreanu consacraseră şablonul personajelor „răilor”.

Imediat descrierii personajului ce întruchipa răul, urmează paginile ce evocă războiul. De la sine apare legătura dintre „rău” şi „război”. Şi ce ne spune Olăreanu despre război nu se referă absolut deloc la război, căci el nu a putut avea amintiri despre războiul real, luptele reale cu arme şi soldaţi, aducătoare de moarte, de distrugeri, de tragedii căci el era doar un adolescent în locuri unde nu s-au dat bătălii. A văzut doar soldaţi în trecere, coloanele lor motorizate şi ca elev trebuia doar să sune alarma în caz de nevoie şi să pornească sirena. Şi încă o dată vedem copilul care ne spune că tare îi mai plăcea să dea alarma şi să tragă sirena.

Terminarea războiului i-a dat curajul s-o sărute pe Sofica, fata pe care o iubea pe atunci, şi să rostească singurele versuri în franceză pe care le memorase: *„O, Temps suspends ton vol et, vous, heures propices, suspendez votre cours!”*[7] Şi ca în toate filmele ce respectă reţeta, când tensiunea sporeşte, apare şi un moment comic ce sparge monotonia dramei, căci spectatorul merge la cinema nu pentru suferinţă ci pentru destindere. Conform acestei reţete, e cuprinsă şi scena vizitării unui spital de către rege şi generali. Un soldat, întrebat unde a fost rănit, cu ochi pierduţi răspunde *„la...la boaşe”*. De abia medicul-şef, citind fişa rănitului dă răspunsul ce ne-ar fi răpit picul de umor: *„Gavriluţă Ion, rănit la Cotul Domnului, 3 februarie 1943.”*[8] Scena aceasta a vizitei şi discuţiei cu rănitul este povestită de sora Soficăi, infirmieră la un spital militar. Şi suntem din nou încredinţaţi că tot ce scrie autorul e adevarul pur, fiind şi „*un umorist*”.[9]

Din clasa a şasea a început şi tânărul nostru să se schimbe. Citea *Cronin*[10] şi nu Brătescu-Voineşti ori Bolintineanu. Ba aborda şi pe Blaga, deşi recunoaşte că nu-l prea întelegea. Despre Blaga, autorul nota: „*Ceea ce m-a frapat mai întâi a fost asemănarea cu Goethe: aceeaşi frunte înaltă, ochi mari, nas ferm şi o lumină albă ce-i desena trăsăturile”*[11] Primeşte un 10 la română şi creşte, creşte. Iată că şi gustul pentru eleganţă se dezvoltă. Îşi edifică singur un duş, se spală intens, are grijă de faţă, chiar se pudrează. Pantalonii sunt bine călcaţi, apare chiar si parfumul în viaţa băiatului, grija pentru ţinută, vorbit, mers, aşezat pe scaun. Dar iată că vremurile fiind schimbate si grija pentru înfăţişarea exterioară a devenit suspectă. Îl trăda că era fiu de „fost”. Chiar nota la un examen se diminua drastic de te bănuia profesorul că vii din clase foste, avute.

Drumul acesta al iniţierii în viaţa adulţilor aduce tânărului Costache şi succesul la fete, explicat de autor prin *„căldura şi bunatatea sa*”, explicaţie apărută desigur în conversaţiile cu fetele. De la evocarea Ninei, o fată cu perfecţiunea volumelor, suntem martorii întâmplării în care oraşul ia drept american un proaspăt sosit în oraş, domnul Simionescu, noul profesor de engleză, de la liceul de băieţi. A fantaza este de fapt îndeletnicirea preferată cam a tuturor celor din oraş: fantezia întâmplării cu unul ce sperai să fie american, fantezia tânărului de a se face când călugăr, când cioban. Sigur nu un cioban oarecare, ci unul *metafizic*, ori *muzical*, ori unul *viril-la-culme*, ori unul *cult*.

În această zbenguială de tânăr nu puteai să scapi de „zbenguielile” epocii, tulburările, răsturnarea vieţii aşezate de dinainte de război. A ieşit la lumina zilei U.T.M.-ul în care

[6] Costache Olăreanu, op. cit., p. 22
[7] *Ibidem*, p. 25
[8] *Ibidem*, p. 27
[9] Ion Rotaru. *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent.* Editura: Dacoromana. Bucureşti, 2009, p. 855
[10] Costache Olăreanu. *Poezie si autobiografie; Micul Paris.* Editura: Cartea Românească. Bucureşti, 1994, p. 46
[11] Costache Olăreanu. *Lupul şi Chitanţa.* Editura: Albatros. Bucureşti, 1995, p. 77

BDD-A22067 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:27 UTC)

trebuia neapărat să te înscrii de voiai să ai un oarecare loc în lume. Cuvântul „tovarăş" intră în vocabularul activ al oamenilor. Fata care trăise momentul suprem de plăcere cu băiatul pe care-l dusese să semneze cererea de intrare în U.T.M. exclamă: *„Mi-a plăcut, tovarăşe!"*[12], bineînţeles nu în legătură cu intrarea în U.T.M.

Scena intrării în U.T.M., în altă parte, se producea în timp ce oraşul suferea atacul tifosului exantematic. Şapte decese cauzase cumplita epidemie. Şi când părea că autorităţile au învins, factorul poştal Costică fu răpus de cumplita epidemie. Şi aşa cum cimitirul vesel de la Săpânţa ne prilejuieşte o privire nu mohorâtă, nu înciudată, că viaţa aceasta se termină, aşa şi filmul epidemiei, morţii şi îngropării lui Costică ne oferă comedia perfectă a acestor momente ale vieţii omeneşti. Ar fi subiectul excepţional al unei comedii excepţionale. Un regizor exact astfel ar povesti subiectul comediei sale şi ca să o şi facă şi pentru ecran, sigur ar avea nevoie de celelalte profesii ce dezvoltă şi fac posibil filmul, scenaristul care face dialogurile si gag-urile, cel ce răspunde de imagine, de tehnică etc.

Poate să ne pară o mare îndrăzneală să tratezi subiectul moarte în registrul comic. Şi este o îndrăzneală, dar pe deplin justificată de viaţă, de realitate. Omul se naşte şi moare. Sunt două momente ale continuu-mului viaţă. Odată ce te-ai născut ştii că trebuie să şi mori. Omul înţelept priveşte cu detaşare şi naşterea şi moartea. Mai ales că amândouă momentele prilejuiesc oamenilor cele mai diferite abordări, desfăşurarea lor obligându-i pe aceştia la cele mai neobişnuite reacţii, la cele mai nebuneşti acţiuni. Când poştaşul Costică muri tot oraşul participă la înmormântarea solemnă ce părea a unui „*episcop şi nu a unui funcţionar de rând*". Primarul ţinu o cuvântare, toti suspinau şi gemeau. Când dirigintele Poştei, urcat pe marginea movilei de pământ reavăn scos de la săpatul gropii declară pe decedat un erou mort la datorie, se produse faptul absolut de neprevăzut, în groapa săpată căzu chiar dirigintele. Decedatul fu pe loc uitat. Cu uimire întârziată, nevăzând şi nemaiauzind pe vorbitorul cel înflăcărat, mulţimea se trezi aruncată într-o imensă harababură. Se strigă după o frânghie, după o scară. Manevrele recuperării dirigintelui din groapă produseră suferinţe mai multor inşi pocniţi în mişcarea scării salvatoare. Şi aşa cum Creangă rezumă o întâmplare cu un proverb-concluzie, aşa şi o bătrână rezumă astfel simţământul general *„Ptiu, maică! Parcă-i Lazăr înviat din morţi!"*[13] Pagină de umor negru? Nicidecum! Relatarea ce pare perfect plauzibilă a unei întâmplări, tot aşa de plauzibile, relatare facută cu căldură umană, ţine de spiritul nostru al românilor, ce a facut posibil cimitirul vesel de la Săpânţa.

Înmormântarea cu final neaşteptat în care mortul este uitat şi în groapă cade unul viu, scos apoi cu greutate într-o stare îndepărtată de fervoarea creştină iniţială este doar un paradox printre multe altele cultivate în *„Frica"*. Figura aspră, de părinte ce-şi pedeapsea crunt copilul, bătându-l până ce oboseala el, tatăl, la „ridicarea", arestarea sa, din pricina opoziţiei faţă de regimul comunist determină în sufletul fiului un sentiment de uşurare. Paradoxul acesta îl uimeşte chiar pe fiu, care e perfect conştient de această trăire şi se simte ruşinat. Fiul arestatului trăieşte pe moment un sentiment de eliberare în stratul cel mai profund al sufletului său, un timp extrem de scurt când pare că-şi vede călăul plecând.

Romanul trădează zbuciumul său lăuntric, „*pentru că dincolo de toţi şi de toate e scriitorul Costache Olăreanu, autoportretul autorului însuşi*.[14]

Portretul tatălui este însă extrem de complex şi ştim din tot ce autorul ne povesteşte că el, fiul a devenit ceea ce a devenit pentru că tatăl său a fost aşa cum a fost. Şi acest fiu

[12] Costache Olăreanu. *Frica*. Editura: Paralela 45, Piteşti, 2002, p. 40
[13] *Ibidem*, p. 43
[14] Mihai Dragolea, *În exercitiul ficţiunii: eseuri despre şcoala de la Târgovişte*. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992, p. 160

BDD-A22067 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:27 UTC)

îşi iubeşte tatăl şi sfârşeşte prin a-l înţelege, prin a înţelege epoca şi caracterul omului, caractere ce poartă ceea ce-i înnăscut (numit acum de noi moştenirea genetică) ca şi ceea ce-i dobândit voit sau imediat, fără ca măcar să fim conştienţi , prin societate şi de la societate.

Paradoxul situaţiilor, paradoxul comportamentului uman , paradoxul simţământelor omeneşti e în mod constant prezent în scriitura lui Costache Olăreanu.

Oricum planul naraţiunii glisează, mereu întâlnindu -se faptele din viaţa povestitorului cu cel căruia trebuie sa-i prezinte autobiografia şi care spune că nu aşteaptă romane, că trebuie să-i prezinte funcţionăresc adevărul.

Şi adevărul este că tânărul, pentru a-şi putea croi un drum , contaminat desigur şi de atmosfera creată, de entuziasm faţă de noii stăpâni comunişti se înrolează şi el de bunăvoie acţiunilor de propagandă, rostind discursuri şi bătut fiind din cauză că „n-o lăsa în pace pe Lenuţa", declară că l-au bătut „reacţionarii". Merge şi la puşcărie să -şi viziteze tatăl şi-i face gardianului educaţie, învăţându-l să vorbească frumos, doar se adresează oamenilor, nu animalelor. Cuvântul de răspuns al gardianului la un „multumesc" spus de cel venit la vorbitor ne încredinţează că puţin lecţia s-a prins de satrap.

Vizita la tatăl închis în puşcăria comunistă este relatată într-o naraţiune sobră, fără îngroşări din care să ţâşnească tragedia. Evocarea vizitatorilor cu feţe albe, încercănate slăbiţe, cu bagaje grele, mâncare şi ţigări, aduse prin sacrificiul întregii familii ne aruncă însă într-o durere mută, profundă. Oamenii rostesc cuvinte neutre, comune, şoptite în răceala nopţii şi a zilei pe care trebuie să le străbată ca să ajungă să stea cinci minute cu cei dragi de o parte şi de alta a unor plase de sârmă ce formau un culoar cu doi metri distanţă pe mijloc. Aşteptarea în faţa acestei plase de sârmă i-a părut fiului o veşnicie în care totul tremura, se dizolva , dispărea , o nălucă, un vârtej ilogic ce-l arunca nicăieri, o usă nevopsită. Şi când uşa nu s-a mai lăsat văzută, fiul s-a aflat în faţa părintelui său. Şi în negura şi urâciunea puşcăriei dragostea fiului pentru tatăl său îl face să nu mai perceapă această negură şi urâciune ci vede albul şi puritatea zăpezii. Negrul devine alb. Fiul îl vede pe tată cum venea deseori încărcat de zăpadă şi îl atrăgea ca un magnet, azvârlindu-se la pieptul lui, scufundându-se ca într-un fiord în senzaţia de bine şi fericire indusă de tată. „*Dar cel mai grozav era mirosul omului alb. Doamne, ce miros! A cer şi a cărămidă udă, a creion chimic şi a ocean, a vârf de copac şi a lumină, a eternitate mirosea tatăl meu, omul acela alb al copilăriei"*[15]. În urâciunea puşcăriei, iată cum apare tatăl, fiului său. Se poate face oare un portret mai frumos pentru un tată? Faptul că altădată tatăl părea fiului un tiran şi-i detesta comportarea nu ne arată decât complexitatea şi profunzimea acestui portret făcut celui ce a dăruit viaţă de cel care a primit viaţa.

BIBLIOGRAFIE

1. Dragolea, Mihai. (1992). În exerciţiul ficţiunii : eseuri despre şcoala de la Târgovişte. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
2. Olăreanu, Costache. (1978). *Confesiuni paralele*. Bucureşti: Editura Cartea Românească.
3. Olăreanu, Costache. (2002). *Frica*. Piteşti: Editura Paralela 45.
4. Olăreanu, Costache. (1995). *Lupul şi Chitanţa*. Bucureşti: Editura Albatros.
5. Olăreanu, Costache. (1994). *Poezie si autobiografie; Micul Paris*. Bucureşti: Editura Cartea Românească.
6. Manolescu, Nicolae. (2008). *Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură*. Piteşti: Editura Paralela 45

[15] Costache Olăreanu, op. cit., p. 68

BDD-A22067 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:27 UTC)

7. Rotaru, Ion. (2009). *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*. Bucureşti: Editura Dacoromana.
8. Simion, Eugen. (1993). *Întoarcerea autorului, volumul I : Eseuri despre relația creator-operă, ediția a II-a*. Bucureşti: Editura Minerva.

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

BDD-A22067 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:54:27 UTC)